

«Я ЧАСТО ДУМАЮ, НА ЩО Я ЗМАРНУВАВ СВОЄ ЖИТТЯ...»

О.П. Довженко. Із щоденника.

ДОВЖЕНКО

І КІНО ХХ СТОЛІТТЯ

ДОВЖЕНКО І КІНО ХХ СТОЛІТТЯ.

Збірник статей.
Упорядники — Лариса Брюховецька, Сергій Тримбач.
Київ, 2004.

Наприкінці 2004 року в серії «Бібліотека журналу «Кіно-Театр» вийшов міждисциплінарний ілюстрований збірник статей під назвою «Довженко і кіно ХХ століття». До книги увійшли роботи 23 знаних учених і митців з Києва та Белграда. До роботи було долучено Міністерство культури і мистецтв України, Національний Університет «Києво-Могилянська Академія», Спілку кінематографістів України та редакцію журналу «Кіно-Театр». Упорядники — Л. Брюховецька і С. Тримбач. Науковий редактор — І. Дзюба. Маємо збірник, передусім спрямований на історико-культурологічне та теоретично-мистецтвознавче дослідження як постаті, так і кіно — та літературної творчості режисера-мислителя світового масштабу. Зауважимо, що, очевидно, метою студій було не глибоке вивчення окремої теми (хоча загальнотематичний вектор задано у назві збірника), а радше репрезентація широкого кола стратегій теоретичного опрацювання й рефлексій щодо особистості Довженка та його кіноспадку. Показовим є не лише розмаїття підходів до

вивчення даної теми, але й стильова строкатість збірника. За відсутності єдиної кінотеоретичної школи в Україні це може бути і недоліком, і перевагою книги, бо окреслює широке коло потенцій теоретиків. Збірник нагадує оркестр віртуозів, що грають у різних тональностях — від нарисів-есе (Вадим Скуратівський. «Із нотаток про «народництво» Олександра Довженка»), наукового ригоризму (Михайло Собуцький. «Між конструктивізмом і соцреалізмом. «Іван» О. Довженка») до контроверсійної публіцистики (Олександр Рутковський. «Довженко. До психобіографії»). Зауважимо однак, що музики не зважають на чітко задану досить виразну тему композитором (упорядником). Звісно, це не може відлякати справжніх цінителів творчості Довженка, і в цьому стильовому розмаїтті кожен знайде те, що до смаку. Однак найбільш плідними і цікавими видаються статті, в яких дослідження «шістнадцяти років кінокаторги» Довженка суворо обмежено рамками Методу чи Стратегії, як от у Людмили Попович («Антиутопічна модель України Олександра Довженка. Спроба інтертекстуального міфологічного аналізу») чи у Ольги Брюховецької («Культурна трансгресія: мораль і етика у фільмах Олександра Довженка»). Звичайно, тішить, що, відсвяткувавши 110-ту річницю Майстра через конференційне обговорення і даний збірник, редактори й (частково) автори змогли уникнути, з одного боку, хибного пафосу, романтичного обожнювання, спекуляцій та ліричних ламентаций з містечковим акцентом, а з іншого — надуманого теоретизування і псевдодискусійності. Адже сам Довженко досить гірко писав про своє кіножиття в щоденнику: «Я створив жалюгідну кількість фільмів, вбивши на се весь цвіт свого життя не по своїй провині...» Однак складається враження, що, як завжди у випадку з генієм, науковці, митці, кінознавці, літератори й журналісти відчайдушно намагаються схопити невловиме (це не є недоліком даних студій), але матеріал вислизає, не залишаючись у межах того, що можна оповісти словами. Бо ж матеріал справді винятковий, космічний, і як наш розум за своєю кінцевою природою не може помислити вічність і безкінечність, так і неможливо остаточно вичерпати, описати творчу спадщину митця, поставити останню крапку в дослідженнях Довженка — філософа і особистості. «Не думайте, шановне товариство, дивлячись велику і страшну мою картину, якщо у вас недобре на умі, не думайте пожитися зі смислу мого життя,» — писав Довженко.

Дякувати Богу, даний збірник виявився на загал гідною і шанованою працею його упорядників й авторів. Можливо, тому Олександр Петрович так заливчасто й щасливо сміється з обкладинки.

Інетта Гриньок

ВИБАЧТЕ, ОЛЕКСАНДРЕ ПЕТРОВИЧУ!

Довженку дивом вдалося уникнути розстрілу 1934 року, коли у списках НКВС на ліквідацію він значився серед перших. Але жорстоке покарання тоталітарної системи наздогнало його в 1943-му. У розквіті сил — у віці 48 років — влада влаштувала йому найжорстокішу обструкцію, позбавивши можливості ставити фільми. «Мічурін» — ото й усе з його кінодобробку за останні 13 років життя. Тому Олександр Довженко у своїх щоденниках неодноразово бідкався, що йому доводиться марнувати свій час. Залишалося слово — і він писав, бо його потужний талант шукав виходу. Але був у його нетривалому житті час, — кінець 20-х, коли він устиг вскочити в поїзд, що мчав у безсмертя. Тоді за три роки — три шедеври, один із яких світового значення. Тому життя його не змарноване. А що можемо сказати про себе з огляду на те, змарнованим чи ні є наше життя? І з огляду на те, чи вшанували як належало б вельня світового кіно до його 110 роковин? Письменницька і публіцистична спадщина Довженка видана значними тиражами і читачі можуть користуватися нею в бібліотеках, якщо не встигли ці книги придбати самі. Якщо ж говорити про видання його фільмів на відео і на DVD для широкого продажу, то це поки що залишається мрією кіноманів та викладачів вузів, де вивчається творчість митця. Вибачте, Олександр Петровичу, нам. За нашу нікчемну суєту, марнування часу у боротьбі за посади, за багатство — за цими всіма клопатами забуваються цінності вічні і нетлінні. Але оскільки вони вічні і нетлінні, то житимуть вони, щоправда у відеотеках багатьох країн світу, окрім нашої. Тої, де Довженко народився, де творив свої кіношедеври.

Лариса Іванишина